MASTER
NEGATIVE
NO. 92-80601-7

AUTHOR: BERNHARDY, GOTTFRIED

TITLE: PROOEMII DE SCRIPTORIBUS....

PLACE: HALAE

DATE: 1845

Master Negative #

92-80601-7

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

Bernhardy, Gottfried, 1800-1875.
...Prooemii de Scriptoribus historiae Augustae P. I., scr. G. Bernhardy. Halae, typis Hendelianis, [1845]
x p. 25½ cm.

At head of title: Index scholarvm in Vniversitate litteraria Fridericiana Halensi cvm Vitebergensi consociata per hiemem anni MDCCCXLV... habendarvm...

36424

Restrictions on Use:

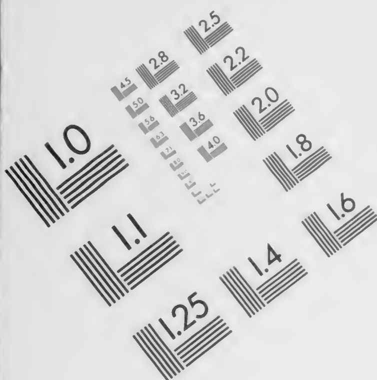
TECHNICAL MICROFORM DATA

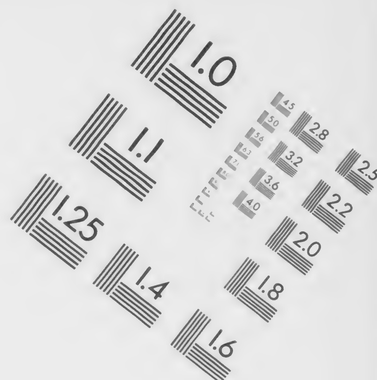
FILM SIZE: 35 mm REDUCTION RATIO: 12½
IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB
DATE FILMED: 6/20/92 INITIALS BG
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

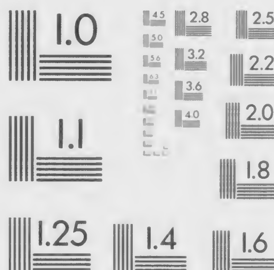
AIIM

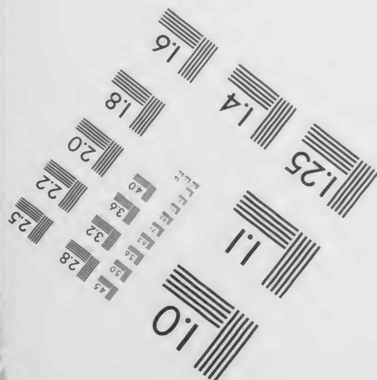
Association for Information and Image Management
1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910
301/587-8202

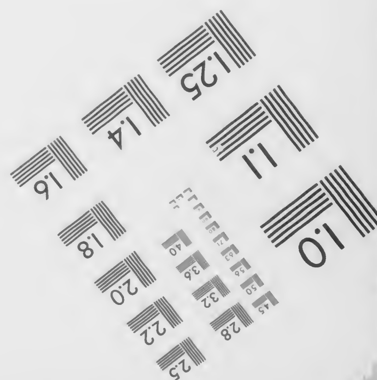

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

INDEX SCHOLARVM

IN VNIVERSITATE LITTERARIA FRIDERICIANA

HALENSI CVM VITEBERGENSI

CONSOCIATA

PER HIEMEM

ANNI MDCCCXLV

A DIE **XV OCTOBRIS** VSQVE AD DIEM **XXVIII MARTII**

PVBLICE PRIVATIMQVE

HABENDARVM.

Inest Prooemii de Scriptoribus Historiae Augustae P. I. Scr. G. Bernhardy.

HALAE

TYPIS HENDELIANIS.

VNIVERSITATIS FRIDERICIANAE

PRORECTOR

EDVARDVS d'ALTON

CVM SENATV

S. D.

CIVIBVS SVIS.

In litteris Latinis cum alia multa citerioris aevi monumenta feruntur, quae situs diuturnus et oblivio hominum oppressit, tum scriptores quosdam collecticios mireris eadem contemptus an inertiae clade afflictos iacere: qui cum ab maioribus nostris expetiti doctisque commentariis esset ornati, nunc a paucis et invitis per necessitates quaesiti iamiam labuntur atque incertam in fortunam incurrerunt. Nempe sua fata habet habebitque docta supellex antiquitatis; quo minus novum videbitur eo rem evaluisse, ut illi libri partim manibus virorum eruditorum exciderint ac paulo rarius in privatis scriniis deprehendantur, partim leviter usurpati pro derelicta provincia haberi possint. Nolumus ambitiose gromaticos, medicos, geographos, rhetores aut magistros eruditionis variae enumerare; sed libet hoc tempore paulisper in *Scriptoribus Historiae Augustae* subsistere. Nimirum aetatem tulit temeraria quaedam silva historiae miscellae, quam opifices de plebe qualiscunque sive artis seu consilii immunes ex copiis publicis privatimque congestam ad Imperatores Diocletianum et Constantinum miserunt. Nec diu fuit cum homines brevitatis studiosi delectum libellorum et compendia narrationis sic instituerunt, ut et auctores diversi confunderentur et particula rerum gestarum haud mediocris, quae inter Gordianum tertium et Gallienos interiecta fuerat, plane periret. Tandem istis successit et novissimam annalibus manum admovit, qui maiores sumpsit spiritus, *Flavius Vopiscus*, vir sobrius et in exigenda materia diligenter versatus. is telam a Trebellio Pollione inchoatam pertexere coepit, cumque litteris Aurelianum mandasset, vitis singularibus quas amicis suis destinarat ordinem Augustorum usque ad Diocletianum deduxit. Paulo post exortus est qui pusillos Caesarum enarratores, brevitate sibi prae ceteris commendatos, unum in volumen cogeret, quod plerique codices integrum propagarunt, pauci in digestorum flores distraxerunt, velut quae olim in Bibliotheca Palatina reperta sunt Excerpta. Iam in sarcinis comportandis quid illius arbitrium quidve casus valuerit, longum est et molestum exquirere; etenim ipsas distributionis rationes aegre perspicere licet, si quidem plurimum spatii Iulio Capitolino concessum, in singularibus autem vitis auctoritas et Vulcatii Gallicani et Trebellii Pollionis sufficere visa. nam ad hunc solus Divus Claudius debet revocari.[1] Quamquam illud facile coniecta-

1. Diu multumque dubitatum est de singulis scriptoribus, qui symbolas ad corpus Historiae Augustae contulerint, neque de finibus regendis critici consentiunt; sed prolixam quaestionem non capit modus harum praefationum. Satis est verbo conatus Britanni litteratissimi tetigisse, qui post Casaubonum et Salmasium maiora molitus intelligendo fecit ut parum intelligeret, *H. Dodwelli* Praelectt. Camden. p. 32 — 151. Scilicet is antiquum obtinuit, ut oratione diffusa, putida diligentia, perplexo disserendi genere (vide rectum Niebuhrii iudicium in Scriptt. minor. I. p. 113.) rem obrueret et post ambages infinitas lectorem dimitteret incertissimum ac paene de salute desperantem. Solet autem, quod alii probant, vanissimas ratiocinationes ex iis locis conficere, in quibus scriptor de vitis nescio quorum

mus, hominem imminutis atque mutilis subsidiis usum fuisse. Utut fuit, haud scio an industriam quantumvis obscuram, quae digitos magis quam ingenium in historia collecticia expedierit, etiam laudari conveniat, quod fractas quasdam tabulas ab interitu vindicavit.

Quos igitur nescio cuius beneficio coniunctos tenemus *Scriptores Historiae Augustae*, eos supra significavimus a plerisque spretos propemodum in turba delituisse. Merito quidem, inquit. Etenim quis est paulo erectior et generosis sensibus imbutus, quin plebeios magistellos et historiarum quasi scrutariam factitantes aspernetur, praesertim sordido dicendi genere inquinatos?[2] Scilicet si res ageretur hominum eruditorum, qui ab humanitatis disciplina profecti munus historicum suscepissent et in annalibus condendis criticam severitatem ea qua par fuit subtilitate iudicii atque orationis luce temperassent, verissime contemptores isti statuerent. Saltem confectores vitarum a Suetonio suo, cuius in exemplum grex sectatorum intuebatur, aliquam prudentiam in argumentorum delectu et compage didicissent! Nunc ad plebem delati sumus ab institutis liberalibus alienam, quae frivolas res suopte ingenio captans et in instrumentis luxus principalis defixa laudes flagitiis, iocularia seriis, foeda honestis temere permiscuit falsisque vocibus fortunam regum prosequitur; neque id negotium aliter administratum videmus, quam si quis oppidanus ex actis Berolinensium diurnis et ephemeridum reliqua congerie fata nostrarum civitatium enarret. Ex huiusmodi vero frustulis pannisque cinnus emersit inconcinnitate singularis, cui parem in litteris historicorum vel semidoctis neque Graeca antiquitas nec populus Romanus ostentat. Nam qui rationes et seriem temporum susque deque habuerint, item ut Spartianus et sequaces, quos artes chronologorum plane fugerunt, aliquos invenias; porro nonnullos, qui pingui Minerva statum vicesque rerumpublicarum et mores magnorum virorum delinearint, aut rudi stilo libertatem atque principatum percurrerint: sed qui nullo discrimine gravia ridiculis, inania necessariis, absona praeclaris adiunxerint et contrariis frontibus incredibilia siverint coire, ut praecepta logicorum vel sensum communem citius quam vanam curiositatem ac diligentiam in minutis religiosissime exultantem desideres, frustra circumspeximus. Ut de multis uno defungamur et altero specimine, satis est hanc Spartiani struem contemplari, Hadr. 21.

> Inter cibos unice amavit tetrapharmacum, quod erat de fasiano, sumine, perna et crustulo. Fuerunt eius temporibus fames, pestilentia, terraemotus; quae omnia quantum potuit procuravit, multisque civitatibus vastatis per ista subvenit. Fuit etiam Tiberis inundatio. Latium multis civitatibus dedit, tributa multis remisit. Expeditiones sub eo graves nullae fuerunt, bella etiam silentio paene transacta.

Aut lepidum eius acumen in Sev. 18.

> Philosophiae ac dicendi studiis satis deditus, doctrinae quoque nimis cupidus *latronum ubique hostis*, vitam suam privatam publicamque ipse composuit ad fidem, solum tamen vitium crudelitatis excusans.

Augustorum sese tradidisse vel traditurum ostendat; quasi historicorum istorum opellas etiamnum sinceras neque in formulam excerptorum discerptas teramus. Monuit nuper, quibus cautionibus haec disceptationis pars obnoxia sit, *Dirksenius* ICtus (Die Scriptores Hist. Aug. p. 42. sq.), qui libris iisdem operam commodare coepit utilissimam. Nolim tamen siquid in scriptore quopiam illius sodalitii fuerit observatum, id ad alterum continuo traduci, tanquam eaedem rationes atque vicissitudines in universos cadant; nam singuli tam materia quam prudentia plurimum inter se differunt. Ceterum non multum iuvant Codices, quorum in subscriptionibus haud maior est fides quam in titulis praescribendis; quamquam aliquam curam rubricae Palatini produnt. At si quis eiusdem praescriptionem consideret hanc, *Finita vita Antonini philosophi. Incipit eiusdem Verus feliciter*, statim intelliget, quam facili errore librarii potuerint *eundem* habere scriptorem, cum folia nonnulla replicare per incuriam omisissent. Contrarium accidit in vitis Macrini et Antonini Diadumeni, quarum altera Capitolino, haec Lampridio tribuitur; apparet tamen, qui patrem narraverit, ab eodem pueri res tanquam appendicem scribi debuisse. Nimirum oculos perstrinxit continuus Lampridii libellus, quo Heliogabalum tradit.

2. Vide praeter alios Niebuhrii (Scholarum de hist. Rom. habitarum T. II. p. 342. ed. Ien.) iudicium.

Dixeris facinora Caesarum eadem qua vixerint libertate esse memorata. Quid deinde censemus, cum hi quasi historici longius evolant et ad splendidas moralis philosophiae voces aut iudicia de rebus humanis aspirant? Vide Sever. 20. 21. Heliogab. 33. Alex. 64. Claud. 1. Quid quod isti scrutatores, cum ad cultum habitum libidines mentem advertant intentissimam, faecem etiam et secreta rimantur, quae ab medicis vel cubiculariis curari decuit: v. Lamprid. Alex. 36. Capit. Gord. 19. et, si brevissimum quaeris exemplum, eiusdem Ver. Imp. 4. „Somni fuit permodici, digestionis facillimae.“ Quamquam in toto hoc genere praestat lectores ad Heliogabali vitam ablegare. Ne tamen iniquius de hominum prudentia decernamus: vel deteriores vitarum artifices tum extiterant, quos ab illis non raro reprehensos videmus. Caverunt igitur tam fide quam brevitate, Marii Maximi ut nugas verbosas et Iunii Cordi fabellas praeterveherentur: v. Lamprid. Heliog. 33. Capit. Gord. 21. quorum hic etiam grandem iactat professionem, *Siquidem ea debeant in historia poni ab historiographis, quae aut fugienda sint aut sequenda.*

Hactenus apparuit, quid pretii statuendum esset historicis e plebe profectis. Nec male de nobis actum, quod ex opibus eorum de moribus et institutis saeculi III. existimare licet atque universam vivendi sentiendique rationem certius introspicere, quam per iustos et limatos rerum commentarios fieri posset. Verum aliae multae dotes Scriptoribus Historiae Augustae suffragantur. Etenim historicis, iureconsultis, grammaticis uberrimam praebent materiam et inexhaustam, qua disciplinis suis lucem afferre queant, criticis autem campos aperiunt patentissimos, in quibus decurrant et facultatem usu vario corroboratam exerceant. Iam quis ignorat ista vitarum enarratione historicis labentis imperii fontem nunc utilissimum nunc unicum et plane necessarium esse propositum? qui nisi praesto foret, saepe nos auctores clarissimi destituerent, ac ne per Dionis quidem libros quamvis copiosissimi temporum illorum testis (inter Dionem vero et Historiae Augustae auctores quid intersit acute digito monstrat Gibbonus cap. 4. not. 49.) et Herodianum, qui modicam partem diserte peragravit, satis causas reconditas, voluntates principum, statum rerum civilium et negotiorum publicorum assequeremur. Itaque *Gibbonus* ille, quo nemo scitius aut maiore cum fructu molem istam omnigenam pervolutavit, callida rerum futilium interpretatione multa potuit expedire vel probabilem in ordinem concinnare. Porro iurisperiti huic horreo, quod insigni tabularum et epistolarum fide munitum est, notitiam debent et virorum consultissimorum, quibus Imperatores tum gravissimas res committere solebant, et iurisdictionum, et mutationes in administrandis muneribus factas, constitutiones Augustorum et leges opinione plures inde colligere potuerunt. Quas utilitates generatim *Mascovius* Oratione de usu et praestantia Historiae Augustae in iure civili, singulis et exquisitis exemplis nuper *Dirksenius* ostenderunt. Quo minus mirabimur, diligentissimos iuris civilis magistros, sive vitas nobilium ICtorum describunt, seu doctrinam condunt vel quaestiones forenses disceptarunt, multos in terendis Historiae Augustae monumentis fuisse; ac si verum fatemur, ab nullis ea frequentius lectitata sunt. Nam quibus materiam infinitam ibi suppetere monuimus, grammatici et critici longe minorem iis industriam impenderunt. Quamquam grammaticis non deest excusatio, qui rarius et inviti soleant ad litteras citerioris aevi descendere, neque lectione librorum oblectentur, unde parum ad incrementa lexicorum et observationem artis videatur redundare. Sed utrique, spero, sententiam mutabunt, simulatque certus et copiosus apparatus ex optimis subsidiis confectus prodierit.

Interim ut orationis formam brevi perstringamus, historicos plebeios cum plebe locutos esse nemo non intelligit. Quodsi nullo in genere virtus et utilitas horum scriptorum competeret, profecto quantivis pretii habendi forent testes sermonis plebeii, cuius post Vitruvium et

collectiones glossarum, qualem etiam Placidus instituit ab A. Maio proditus, non extet documentum saeculo tertio antiquius. Plebeiam autem elocutionem tanquam illustris nota sordidae voces arguunt sumptaeque ex vulgari consuetudine, quarum bona pars per linguas Romanas sive provincialium est propagata; nec vestigia coloris eruditi aut bene dicendi studia comparent ulla, praesertim dempto verborum omni delectu, unde copias phraseologiae pendere constat. Accedit largissima seges syntaxis anomalae: velut structuras accusativi cum ablativis confusas magno locorum acervo munire licet. Et exempla quidem sermonis domestici per totum corpus Historiae Augustae fusa vel non operose conquirenti patent, si quis a Salmasio monitus tabulam glossarum et stribliginum inchoarit; alia haud paulo foediora codices suppeditabunt, qui textum verborum iusto saepius perversis editorum mangoniis incrustatum coarguunt. Iuvat unum et alterum specimen in medium protulisse.

Spart. Hadr. 21. *Unde extat etiam illud severe quidem, sed prope ioculare de servis.* Fatendum sane Spartianum ab omni concinnitatis aut orationis aequabiliter structae cura abhorruisse; sed adverbium *severe* quis sibi persuaserit ad *ioculare* adiectivum a scriptore quamvis hebete referri potuisse? Iam quid sincerum sit optimus Palatinus significat, *severo* punctis suppositis, hoc est, *saeve.* Nempe quod probati scriptores in *imbecillus* imbecillis, *inermis* inermus, *exanimis* exanimus aliisque variandis sic praeierant, ut alterumutrum intra certos casus subsisteret, id aevum inclinatum prona libidine dissimillimis in vocibus concessit: unde fluxere *lepidis* (v. Reinesius in Petron. 61.), *concinnis* (v. Hildebrand. in Appul. Met. V. p. 356.), *infirmis, saevis,* de quibus dixit Valesius in Ammian. XX, 6, 6. Palatinum autem firmabit Marcellinus XV, 9, 6. *saevium tyrannorum,* eiusdemque XXIX, 5, 48. *suppliciorum saevium repertorem.* Hinc etiam *Peloponnensium* genitivus apud Trebell. Claud. 16.

Epistola ap. Capitol. Max. & Balb. 17. *gratulatus Italiae, quam cum maxima ab hostibus vastatione defendistis* (l. *defenditis*); *gratulatus provinciis, quas inexplebili avaritia tyrannorum laceratas ad spem salutis reduxistis.*

Silent ad haec critici, tanquam in librorum consensu. Sed *inexplebilis* Pal. cum ed. principe, *reduxistis* ignorant duo primarii codices, nec semel accidit per temeritatem librariorum vel edd. vett. ut lacunae, si quando defectus verborum intercideret, omni machina resarcirentur: cuius rei exemplum infra proferemus ex Vopisci Tacito. Primum igitur eiecta fraude novissimas voces *ad spem salutis* par est cum utroque membro *gratulatus Italiae — gratulatus provinciis* coniungi; deinde levi mutatione redintegranda Capitolini manus: *gratulatus provinciis, quas inexplebilis avaritia tyrannorum lacerata est.* Nova quidem species *lacerari* deponens, sed iis temporibus nata, quae confundendis in generibus verbi licenter admodum versabantur, praeeuntibus tamen prisci sermonis auctoribus. Memoravere grammatici Varronianum *affectatus est regnum,* itemque *dilapidari,* praeter alia quae nullo cum delectu Vechneri Hellenolexia p. 100. sqq. cumulavit, a quibus non multum differt Ammiani exemplum *suspectati sunt.*

Sequitur ut criticam condicionem summatim perstringamus. Non dubitabunt, siqui solas editorum annotationes paulo curiosius evolverint, quin hi scriptores plurimis corruptelis ac dubitationibus premantur. Nos quidem diuturnus usus edocuit, et corruptionem opinione longius esse grassatam et numerum locorum graviter affectorum tantum extare, nullius ut ingenium et salutaris manus quamvis eximiis conatibus subacta videatur sufficere posse. Haud mediocris tamen progressio in hoc studiorum genere dudum perfecta foret, si quidem duplici munere decessores nostri solerter voluissent defungi, ut et instrumentum criticum bene provisum atque concinnum appararent, et copias oblatas via, ratione, denique luce disserendi et ordine iusto necessarios in usus converterent. Nunc illi scripturae varietatem arbitratu suo decerpunt, quando difficultatibus locorum commoti vetustam quampiam editionem et codices inspiciunt, fide librorum ac dignitate parum solicite pensitata; neque habent iidem ratum et constitutum, quid inter

certam emendationis legem et vagam coniectandi libidinem intersit. Tralaticiam sane fabulam narramus, quippe quae facile plerisque superioris aetatis recensionibus queat accommodari. Sed Scriptoribus Historiae Augustae improspera fortuna hoc etiam nomine obvenit, quod duobus amplius saeculis nemo recognoscendos et a turpibus vulgatae mendis purgandos suscepit; nec mirum, cum *Casaubonus* et *Salmasius* quasi sidera orbis eruditi oculos vulgi praestringerent et universos critices et interpretationis numeros explesse viderentur. Et Casaubonus quidem commentarium exhibuit non indignum laboribus, quos in Athenaeum et Suetonium insumpserat; Salmasius autem cum antiquitates et sermonem aevi citerioris ex interiorum litterarum thesauris illustrat, tum plurimos vitarum locos summa sagacitate restituit, eamque iudicii severitatem praeter morem probavit, ut praestantissimus Historiae Augustae editor iure merito haberi debeat. Enimvero, si summam spectamus, res secus cecidit. Scilicet neuter fundamentum operae tam firmum posuit, ut criticum munus probabiliter perfici posset. Fundamentum autem ab editione principe petendum erat, quam *Bonus Accursius* Mediolani procuraverat, rarius illam a Casaubono, passim a Salmasio et maiore cum fructu usurpatam. Fontem expressit Mediolanensis codicem melioris ordinis, sed lectu difficillimum, cuius ductus cum Accursius aut non satis assequeretur aut rerum ignarus perperam explicaret, nunc scripturas interpolavit verique indagandi viam offuciis sustulit, nunc meram corruptionem satis habuit in medio reliquisse. Iam editiones continuae, *utraque Veneta* cum *duplici Aldina,* nullis utpote subsidiis munitae, licentia mutandi fraudes et corruptionis vim auxerunt. Inprimis autem ab Veneta II. plura sunt repetenda, quae libris invitis hanc vulgatam involaverunt: velut illi debentur et mirificus Iureconsultorum index Alexandro Severo subtextus, et transpositio verborum aliquammultorum in Max. et Balb. c. 3. quae ad c. 8. pertinent, et omnium violentissima distractio fragmentorum in Valerianis, ubi neque caput nec pes constat, siquidem ipsum exordium, *Valerianus Imperator, nobilis genere, patre Valerio, censor antea et per dignitatum omnes gradus suis temporibus ad maximum in terris culmen ascendens,* plane confictum est. Adeo laborarunt olim vestigia supellectilis male conglutinatae, unde haec vitarum excerpta pendent, quavis arte oblitterare: quo in genere haud scio an nullum exemplum cum interpolatione Spart. Pescenn. 9. comparari possit, quae duplicem vitae fontem prorsus obscuravit. Sed illuc redeo. Ulterius etiam progressus ceteris cupidius a fide MSS. recessit vir magnus, *Desiderius Erasmus,* qui *Basileensi* praefuit nec pauca menda removit; isque nominis auctoritate consecutus est, ut conditor vulgatae receptaeque lectionis existeret. Hanc primus propagavit *Rob. Stephanus,* cuius post tempora (prodiit autem Stephaniana a. 1544.) nullus criticus Historiam Augustam de integro retractavit, nisi forte codicum ut ferebat voluntas scripturis quibusdam illatis aut novis mendis per incuriam admissis. Nam *Casaubonus* libris misere interpolatis, ut Regio Parisino, nescio qua iudicii perversitate fidem suam addixit, *Grutero* satis visum diversitates optimi Palatini paulo graviores enotasse; utroque autem intelligentior qui ab uno Pal. et editione principe locis afflictis solet opem commodare, *Salmasius* nunc egregias invenit correctiones, modo calidius in avia defertur et recondita sordidis historicis obtrudit. Quarto gradu neminem afferre licet praeter *Ulr. Obrechtum,* qui varias symbolas paucis annotationum paginis commisit. Itaque quibus hodie plerique utuntur exemplis, *Hackianum* satis negligenter adornatum, quamquam commentarii meritissimorum virorum repetiti vel potius per saturam fusi huic Batavorum opificio famam addiderunt, *Bipontinum,* longe castigatius illud et inprimis ad Salmasianam exactum, postremo *Lipsiense,* iuncta Püttmanni Schmidiique opella parum fideliter exhibitum, modo vulgatam ab Erasmo vel Stephano repertam sequuntur, interpositis etiam Casauboni et Salmasii commentis, nunc quaedam omittunt lectionesve inculcant ignorabiles, ut tamen hominibus doctis nullam moverint dubitationem. Velut in hominibus propriis inferciendis adeo luxuriant, ut quo consilio fecerint quodque lucrum anquisiverint vix inveniamus. Huiusmodi est ridiculum auctarium in Spart. Sev. 24.

Corpus eius in Britannia Romam usque... susceptum est; quamvis alii urnulam auream tantum fuisse dicant, Severi reliquias continentem, — cum Septimius Pertinax Severus illic ubi vita functus esset incensus; nam *Pertinax Severus* perinde MSS. ignorant atque voces eas in Carac. extr. *templum quod ei sub Tauri radicibus fundaverat olim maritus Antoninus, in quo postea filius huius Bassiani Heliogabalus* etc., quas diductis litteris notavimus. Sed ut brevi quasi tabula modus interpolationis patescat, duos locos forte oblatos infra posuimus, collatis inter se codicum sive ed. principis et vulgatarum scripturis.

Capitol. Gord. 16. MSS. & Med.	Vulgg.
Haec ubi comperit senior Gordianus, cum in Africa nihil praesidii et a Maximino multum timoris et fides Punica perurgeret, et acerrime Capelianus instaret, luctus deinde mentem atque animum fatigaret, laqueo vitam finivit.	Haec ubi comperit senior Gordianus, modicas vires suas, Maximini magnas, instantem Capelianum raramque Punicam fidem considerans, et acri dolore percitus, ut vincula etiam hostium evitaret, laqueo vitam finivit et vitam cum imperio reliquit.
Ibid. 21.	
Sane quod praetermittendum esse non censui, quia mirabile visum est, lectum apud Vulcatium Terentianum, qui et ipse historiam sui temporis scripsit: in litteras misit Gordianum	Sane quidem quod apud Vulcatium Terentianum, qui sui temporis scripsit historiam, videtur mirabile, inserendum censui. Dicit enim Gordianum

Ultra peccat ex socordia Lipsiensis, negligendis vocibus aut membris: cui quidem, ut paucis utar, desint *et amicitia* Lampr. Alex. 67. porro ipsa verba, *et, si esset securus, ad omne dedecus paratissimi* sub capitis 5. finem in Gallienis, *vel ut parsimoniam peregrinatione addisceret* Capit. Veri Imp. 5. quid quod insigni sensus dispendio in Maxim. Iun. 2. *genua sibi osculari patiebatur, et nonnunquam etiam pedes: quod nunquam passus est senior Maximinus,* illic mutilantur sic, *genua sibi osculari patiebatur, et nonnunquam passus est senior Maximinus.* Quocirca huc totius negotii status iam evasit, ut qui solam et illibatam optimorum testium fidem, id est, Palatini duorumque Vaticanorum, cum editionibus vetustissimis collatam audaciaque prudenti per emendationis copias temperatam, repraesentaverit, is praeclare de studiis historicorum ac philologorum meriturus sit, instaurato quasi fundamento, cui firmiter insistere liceat et confidere; sed eundem reliquis etiam officii partibus satisfacturum, sic ut et manifesta vulnera persanet et operta damna protrahat, quae per universum opus latitant, aegre speraveris, idque mensuram unius critici paucis superiorum inventis iutam excedit.

Interim spatia patent *emendationis* uberrimae: quam si quis ratione factitet et ut gradatim a planis et confessis ad perplexa divinationis atque pericula litteras interpretandi ascendat, operae pretium rettulerit ac locis conclamatis vel pusilla quadam apicis observatione salutem praestabit improvisam. De hoc igitur genere specimina nonnulla non poenitebit expendisse: quorum in partem si forte inciderint, qui novissimis annis in Fridericiana litteras antiquitatis inchoarunt, libenter opinor in memoriam confabulationum inter initia critica habitarum redibunt.

Sciunt omnes, quantillus error e distrahendis ac male copulandis vocibus natus caliginem et perturbationem locis inferre soleat, praesertim si quod litterarum compendium perperam sit acceptum vel nomen proprium minus pervulgatum interveniat. Et nomina quidem recondita non ita crebra sunt per Historiam Augustam, ut iis immorari velimus: quale multis abhinc annis *Catachanas*, Hadriani libros obscurissimos, in Spart. Hadr. 16. investigavimus aliorum assensu comprobatum. Longe maiorem praebent materiam nomina hominum et locorum: velut *Annium Verum*, quod apud Spart. Hadr. 24. in *Ceionium Verum* esse mutandum olim demonstrabitur; nunc saltem unam adhibeamus corruptelam Lamprid. Comm. 5.

Ipse autem Commodus Lucillam sororem, cum eam compressisset, occidit.

Falsam scripturam Aldus invexit: nam optimi MSS. *cum eam praemisisset*, Med. *cum ea promisisset.* Salmasius vehementer sibi diffidens (neque immerito) *cum ea praemisisset* sic explicare conabatur: cum illa prius Commodum occidere voluisset. Sed intuenti manum Pal. corr. *cum ea praemisisset*, omnino Reimarus verum videbitur eruisse: *cum Capreas misisset, occidit.* Auxit enim vitium eorum error, quos lineola terminationes accusativi notans fugisset. Ut in Capitolini Maximin. 12.

Habuit enim hoc barbaricae temeritatis, ut putaret imperatorem manu etiam sua semper uti debere.

Ubi reprehendit temeritatem Maximini, qui militis in modum cum paludem ingressus esset, ab Germanis circumventus discrimini virtute suorum exemtus est. At MSS. optimi cum Med., quos critici silent, *uti* nesciunt; veterem scilicet scribendi rationem secuti, *manū etiam suā s. d.* Legendum enim: *ut putaret imperatorem manum etiam suam semper debere.* Historico Virgilianum, opinor, obversabatur A. XI, 178. *dexteram gnatoque patrique debere.*

Praevertamur ad eam labem, quam oratio traxit male disiectis aut conflatis litterulis. Iam ubi res binorum ternorumve vocabulorum agitur, mediocris fit labor, modo quis aciem mentis ad cubilia germanae lectionis intendat, nec siglarum obliviscatur vulgarium. Utamur facillimis exemplis iisque e proximo petitis. Lamprid. Alex. 14.

divinatio mentis frequentissima, rerum memoria singularis, quam nemo nisi Acholius ferebat adiutam.

Novissima quidem sensu cassa sunt: id quod Casaubonum latuit, incaute tentantem, *scribat adiutum*, non latuit Salmasium, qui scripturam Palatini et Med. nesciret in usus convertere hanc, *quam nemo nico A. f. a.* Eadem Aldus corruperat. Sed unam litterulam si revocamus praecedenti voce haustam, prodit sincera scriptoris manus, *quam mnemonico Acholius ferebat adiutam.* Clarissima fuit et veterum tam usu quam praeceptis pervulgata doctrina memoriae, quam appellabant *τὸ μνημονικόν*: v. Morgensternii disputationem de arte veterum mnemonica p. VIII. sqq.

Alterum documentum praestat Spart. Geta c. 5.

Vestitus nitidi cupidissimus, ita ut patri doleret.

Mirifica vero patris acerbitas, qui puero cultus et munditiae studioso indoluerit. Non fugit offensio verborum Salmasium, qui de remedio desperans haec annotavit: „vitium manifestum arguit vetus scriptura quae habet, *ita ut patri deret.* quod et prima editio retinuit: vitium video, emendationem non item, quam fortasse alii odorabuntur, sagacioris nasi qui erunt.“ Profecto mireris in ipsa luce tantum ingenium paulisper hebescere potuisse, cum *patri deret* appareat ad compendium scribendi *pr̄ rideret* revocanda fuisse. Corrige, sodes, quod iuvenes leviter moniti haud semel invenerunt:

Vestitus nitidi cupidissimus, ita ut pater rideret.

Contra paulo longiorem quaestionem et contentionem adhibere par est, sicubi plures voces coaluerunt ac multis partibus fides veterum tabularum ab editionibus dissentit. Velut accidit in loco sane luculento, quem ab Veneta interpolatum critici parum feliciter tractarunt, cum neglegenter Palatinum inspexissent. Verba sunt Lampridii Heliog. 34.

Mirum fortasse cuipiam videatur.., quod haec clades quam rettuli loco principum fuerit, et quidem prope triennio: ita ut nemo inventus fuerit, qui istum a gubernaculis Romanae maiestatis abduceret.

Oratio callide ficta; quamquam alia suadent duo optimi MSS. *ita nemo vir. ep. tum fuit*, quod alii aliter formarunt, Med. temere scripsit *ita nemo inventus fuit.* Particulam *ut* nullus liber agnoscit. Salmasius non ea qua polluit sagacitate: *ita ut nemo repertus fuerit*, vel, *nemo vir*

e populo tum fuerit. Atqui *vir ep.* nemo non intelligit sic dirimi debere, *in rep.*, a quo non longe discedunt aliquot Vaticani, *in re. pr.* Itaque Lampridio facili opera restituemus: *ita nemo in republica tum fuit.*

Hoc autem invento pulchre licebit in emendatione Vopisci uti, cuius sermonem simplicissimum editores incredibilem in modum deformavere. Verba sunt Taciti c. 13.

Et quoniam a Maeotide|multi barbari eruperant, hos eosdem consilio atque viribus ut eo redirent compulit.

Ista vero contendas cum scriptura Palatini et Vaticanorum, quam magna ex parte Med. exhibuit, *hos eosdem consilio atque iuri ut eo comperisset.* Huius sub integumentis quid boni lateret se non videre Salmasius aperte confitetur, quem in causa fraudis indaganda parum ingeniosum fuisse mirarer, nisi sub operis finem eum vires remisisse plus semel suspicaremur. Iam primum coniunge syllabas dispersas *virtute;* quibus dilapsis cum reliquum esset factum *ut*, librarii subiunctivum istum *comperisset* invehere potuerunt. Porro cum indicativum teneamus *compressit*, sua sponte nativa lectio emergit et librorum vestigiis consentanea:

hos eosdem consilio atque virtute compressit.

Huius emendationis ope licebit etiam vitium in Spartiani Aelio Vero c. 2. ad sanam rationem revocare.

Verum alias inceptam persequemur disputationem. Nunc dum hunc, quem vobis Commilitones humanissimi tradimus, indicem et scholarum quasi saturam lancem animo contemplamur, quam olim festive coenam dubiam appellaverunt, suspectam illam et nocituram, nisi vos cauto iudicio praesidia doctrinarum in fructus studiorum convertere sciatis: commode libet in Menandreis desinere fr. inc. **474**.

Πολὺ κρεῖττόν ἐστιν ἓν καλῶς μεμαθηκέναι
ἢ πολλὰ φαύλως περιβεβλῆσθαι πράγματα.

Quibus quae subiecit editor egregie cordatus monita, operae pretium est descripsisse. „O praeclarum (inquit) et vere aureum dictum, quod utinam summi rerum nostrarum scholasticarum antistites toto pectore imbiberent et scholis nostris strenue sequendum etiam atque etiam commendarent! Nam ut nunc res est, detestabilis illa *πολυπραγμοσύνη*, quae omnes ordines pervasit, etiam iuventutem nostram transversam agit, ut nusquam consistat, nusquam pedem figat, nusquam habitet, cum ubique habitet. Quae pestis si latius serpat, verendum est ne omnis eruditio in circulatoriam loquacitatem versa funditus tollatur. *Πουλυμαθίη νόον οὐ διδάσκει.*“

Scr m. Augusto A. 1845.
